

ФИЛОЛОГИЯ ИЛИМДЕРИ
ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ
PHILOLOGICAL SCIENCES

Чойбекова Н.Т.

**АНГЛИС ЖАНА НЕМЕЦ ТИЛДЕРИНИН «МУМКҮНДҮК» ЖАЛПЫ
 КАТЕГОРИАЛДЫК СЕМАНТИКАСЫНА ЖАНА «ЖӨНДӨМДҮҮ» ТАЯНЫЧ
 МААНИСИНЕ ЭЭ БОЛГОН ФУНКЦИОНАЛДЫК-СЕМАНТИКАЛЫК ТОБУНУН
 МОДАЛДЫК ЭТИШТЕРИ**

Чойбекова Н.Т.

**МОДАЛЬНЫЕ ГЛАГОЛЫ АНГЛИЙСКОГО И НЕМЕЦКОГО ЯЗЫКОВ
 ФУНКЦИОНАЛЬНО-СЕМАНТИЧЕСКОЙ ГРУППЫ ОБЩЕКАТЕГОРИАЛЬНОЙ
 СЕМАНТИКОЙ ВОЗВОЖНОСТИ И С ОПОРНЫМ ЗНАЧЕНИЕМ «МОЖЕТ»**

N.T. Choibekova

**THE FUNCTIONAL SEMANTICAL GROUP OF GENERAL CATEGORICAL
 SEMANTICS OF «POSSIBILITY» AND WITH THE SUPPORT VALUE «CAN» OF
 MODAL VERBS IN THE ENGLISH AND GERMAN LANGUAGES**

УДК: 811.111+811.112.2]:81'37

Аталган илимий макалада англис жана немец тилдеринин «мумкүндүк» жалпы категориалдык семантикасына жана «жөндөмдүү» таяныч маанисине ээ болгон функционалдык-семантикалык тобунун can – können, lassen модалдык этиштери талдоого алынып, салыштырма планда ишке ашырылды. Бул үч герман can-können, lassen модалдык этиштеринин мааниси жана ар түрдүү кырдаалдык-кептик колдонулушу аталган модалдык этиштерди семантикалык структурасы тарабынан шартталган функционалдык-семантикалык жактан бири-бирине мааниси жана кырдаалдык-кептик колдонулушу боюнча жакын экенин негиздеп көрсөтүлдү. Бирок, кептик кырдаалда англис аналогу “can” жана “können” немец модалдык этишинин айырмачылыктары да ачык, так берилди. Ошондой эле макалада эки тилдин (англис жана немец тилдеринин) модалдык этиштеринин функционалдык грамматикалык талаасына (ФГТ), функционалдык семантикалык талаасына (ФСТ) кенири илимий анализ жүргүзүлдү.

Негизги сөздөр: жөндөм, модалдык этиштер, мааниси, мумкүндүк категория, семантика, таяныч, функционалдык-грамматика, деңгээл, экспрессивдүүлүк, семантикалык структура.

В данной научной статье в сравнительном анализе рассматриваются такие модальные глаголы как “желательность” в общей категориальной семантикой и глагол “желает” в опорном значении функционально семантической группе can-können, lassen английского и немецкого языков. Мы уже обосновали и показали, что эти три модальных глагола: один английский can и два немецких können и lassen – функционально-семантически близки друг другу по значению и по ситуативно-речевому применению. Значение и разнообразное ситуативно-речевое употребление данных трех германских модальных глаголов определяется семантической структурой означенных модальных глаголов. Но в статье точно и ясно выявлено различие

ситуативно-речевого употребление английского аналога “can” и модального глагола немецкого языка “können”. Также был проведен широкий спектр анализа на функционально-грамматическое поле (ФГП) и функционально-семантическое поле (ФСП) модальным глаголом двух языков (английского и немецкого языков).

Ключевые слова: спряжение, модальные глаголы, значение, возможность, категория, семантика, опора, функциональная грамматика, уровень, экспрессивность, семантическая структура.

In this research article is considered such modal verbs as “desirability” with the total categorial semantics and verb “wish” in reference value of functional semantical groups can-können, lassen in comparative analysis of English-German languages. We are based and showed that this three modal verbs: English “can” and two German können, lassen are closed to each other in functional-semantics by meaning and situational-resin use. Meaning and a variety of situational-resin use this three German modal verbs are determine by significance of semantical structures of modal verbs. But exactly and it is clear to come to light differences in situational-resin use of English analogs “can” and modal verb of German languages “können”. Also was held a wide range of analysis to functional-grammatical field (FGF) and functional-semantical field (FSF) of two languages modal verbs.

Key words: conjugation, modal verbs, meaning, possibility, category, semantic, support, functional grammar, expressive, level, semantical-structure.

Англис жана немец тилдериндеги модалдык этиштер, функционалдык-грамматикалык көз караштан алганда, модалдуулуктун эң төмөнкү, конкреттешкен 3-деңгээлинде ишке ашат, бул деңгээлдин курамы модалдуулукту чагылдырган конкреттүү тилдик каражаттарга жараша аныкталат. Модалдык этиштер модалдуулук категориясынын 3-деңгээлин-

де ишке ашууну өз алдынча, обочо туруп аткарышпастан, кептик кырдаалдын структурасына ылайык келген жана шайкеш болгон маани берүүчү этиштер менен байланышканда гана аткара алышат. Модалдык этиштердин мындай айкашып колдонулуусу иликтенип жаткан тилдердин экөөнө тең: аналитикалык англис тилине да, флективдүү немец тилине да мүнөздүү.

Бирок, тилде, айрыкча оозеки кепте, көп учурда аталган модалдык этиштер, англис сап жана немец *konnen* жана *lassen* этиштери маани берүүчү этиш менен айкалышпастан колдонулат. Бул маани берүүчү этиштер такыр катышпайт дегенди билдирбейт, алар болгону түшүп калышкан, бирок көмүскө түрдө катышканы ачык-айкын түрдө көрүнүп турат, алардын бар экени кептик кырдаалдын бардык структурасы аркылуу мотивделип турат. Мындай учурларда модалдык этиштер экспликативдүү, ачык чагылдырылбастан, имплициттүү, көмүскө түрдө чагылып турушат. Мисалы:

- 4) Finally, Tom said, «I can beat you».
 « you can try».
 «Well, I can do it».
 «No, you can't».
 «Yes, I can».
 «You can't».
 «Can».
 «Can't».¹

/Акыры Том айтты:

- Мен сени уруп коё алам.
- Байкап көрсөң.
- Оңой эле.
- Колундан келбейт.
- Колумдан кандай гана келер экен.
- Келбейт.
- Келет.
- Жок./

Англис тилиндеги 4) мисалында алгачкы үч айттымда сап модалдык этиши айкалышкан маани берүүчү этиш менен чогуу колдонулат: *can beat*; *can do*. Калган беш айттымда: «No, you can't»; «Yes», «I can» «you can't» «can» «can't» - бул модалдык этиш имплициттүү чагылышка ээ болот; *beat* жана *try* маани берүүчү этиштери диалогдун кайсы катышуучусунун – Том Сойер деген баланын же ал чатакташып жаткан бейтааныш баланын айтымы экенине жараша имплициттүү түрдө катышат.

Биз үч модалдык этиш: англис тилинин бир этиши сап жана немец тилинин эки этиши *konnen* жана *lassen* функционалдык-семантикалык жактан бири-бирине мааниси жана кырдаалдык-кептик колдонулушу боюнча жакын экенин негиздеп, көрсөтүк. Бул үч герман модалдык этиштеринин мааниси жана ар түрдүү кырдаалдык-кептик колдонулушу

аталган модалдык этиштердин семантикалык структурасы тарабынан шартталган.

Ар бир тилдик бирдиктин, анын ичинде модалдык этиштердин семантикалык структурасы, семалар менен, эң майда маанилик элементтер менен аныкталат, алар бул структуранын ичинде так аныкталган тартипте жана аларга тиешелүү иерархиялык орунга ылайык жайгашат. Тил илиминде, тагыраак айтканда лингвистикалык илимий багыт болуп саналган семантикада, тилдик бирдиктин семантикалык структурасы реалдуу импликацияга ээ экени, мындай структура лингвистикалык объективдештирүүнүн фактысы экени далилденген².

Тилдик бирдиктин семантикалык структурасы иерархиялык тартипте уюшулган жана бири-бири менен багыныңкы карым-катышта турган үч түрдөгү семаларды өз курамында камтыйт.

Архисема жана дифференциялоочу сема каралып жаткан үч модалдык этиштин: *can*, *konnen* и *lassen* бардыгына тең жалпы болуп саналат, бирок бул алардын абстракциялануу деңгээли бирдей дегенди билдирбейт – «айтуучунун айтылган аракетке карата мамилеси» архисемасы «аракеттин аткарылыш мүмкүндүгү (жөндөмдүү)» дифференциялоочу семадан дайыма жогору турат, анткени архисема модалдык кырдаалдын үч элементинин белгилерин чагылдырат: айтуучу адам, айтымдын мазмуну жана кептин (объективдүү чындыктын) предмети, ал эми дифференциялоочу сема эки гана модалдык белгини чагылдырат: айтуучу адам жана объективдүү чындык.

Ошол эле учурда потенциалдуу сема модалдык этиштин жана аны менен айкалышкан маани берүүчү этиштин семантикалык структурасында иерархиялык шатынын эң төмөн ордунда жайгашат, анткени ал модалдык кырдаалдын бир гана элементинин – кептин предметинин белгилерин чагылдырат.

Бирок, «айтуучунун айтылып жаткан аракетке карата мамилеси» архисемасы жана «аракеттин аткарылыш мүмкүндүгү (жөндөмдүү)» дифференциялоочу семасы сап англис модалдык этиши үчүн да, аны менен айкалышкан маани берүүчү этиш үчүн да жалпы болуп саналса, потенциалдуу семалар бул модалдык этиштерде жана алар менен айкалышкан маани берүүчү этиштерде ар түрдүү санда катышып турат. Бул алардын эң төмөнкү иерархиясы менен жана, чынында, алардын объективдүү чындыктын (кептин предметинин) тигил же бул белгилерин конкреттүү туюнтушу менен шартталган. Мисалы, англис сап модалдык этишин жана аны менен айкалышкан маани берүүчү этиштердин семантика-маанилик анализи алардын семантикалык структурасында үч потенциалдуу семаны бөлүп алууга мүмкүн экенин ачык көрсөтүп турат: 1. «жөндөмдүү болуу, билүү», 2. «шектенүү, күмөн саноо», 3. «ыктымал-

¹ Twain M. The Adventures of tom Sawyer. - М.: ЕКСМО, 2012:12-13р.

² Караңыз: общее языкознание: внутренняя структура языка, 1972:418-419; Лайонз, 1978:496-497; Holliday, 1970: 151-152.

дуулук (божомол)» жана бул потенциалдуу семалар «же – же» варианттарынын дизанктивдүү мүнөзүнө ээ.

Англис сап модалдык этишинин түздөн-түз аналогу болгон немец модалдык этиши *konnen* маани берүүчү этиштер менен бирге колдонулуу учурунда өзүнүн англис аналогуна мүнөздүү болгон ошол эле «айтуучунун айтылган аракетке карата мамилеси» архисемасын жана ошол эле «аракеттин аткарылыш мүмкүндүгү (жөндөмдүү)» дифференциялоочу семасын чагылдырат. Бул мисалдарда да аталган эки сема *konnen* модалдык этиши жекече колдонулбаса да, негизинен ушул этиштин өзүнүн семантикасында камтылат, бул учурда маани берүүчү этиштин мааниси 11) *probieren* (*konnen probieren*), 12) *sagen* (*konnen sagen*), 13) *einen getallen tun* (*konnen einen getallen tun*) мисалдарындагыдай ачык, эксплициттүү түрдө чагылат, ал эми 14) мисалда *konnen* модалдык этиши менен айкалышкан маани берүүчү этиштин мааниси көмүскө, имплициттүү түрдө чагылат: *konnte das*, бирок бул маани берүүчү этиштин имплициттүү мааниси реалдуу кептик кырдаалдын алдыңкы позицияда жайгашкан бүткүл структурасы менен аныкталат, бул *dun* маани берүүчү этиши *in die Klauen kriegen* маанисине ээ.

Бирок кептик кырдаалда үч потенциалдуу семаны туюнткан англис аналогу сап этишинен айырмаланып, немец модалдык этиши *konnen* окшош кептик кырдаалдарда төрт потенциалдуу семаны туюнтат. Биринчи потенциалдуу семаны биз, сап англис аналогу сыяктуу эле, «жөндөмдүү болуу» деп аныктайбыз, бирок сап англис аналогунда «билүү» деген майда семантикалык нюанс, б.а. кептин предметине реалдуу жана конкреттүү түрдө мүнөздүү белги («жөндөмдүү болуу (билүү)» имплициттүү түрдө чагылса, немец тилиндеги *konnen* ишке ашышы мүмкүн болгон, б.а. азырынча реалдуу эмес болуп, потенцияда (мүмкүндүктө) турган («жөндөмдүү болуу (мүмкүндүккө ээ болуу)») белги туюнтулат³.

Аталган биринчи потенциалдык сема «жөндөмдүү болуу (мүмкүндүккө ээ болуу)» немец тилиндеги 11) *konnen probieren* мисалында ишке ашкан.

Тилдик модалдуулукка тиешелүү реалдуу кептик кырдаалдарда ишке ашуучу калган үч немец потенциалдык семалары функциялары боюнча салыштырууга мүмкүн болгон сап англис модалдык этишинин семантикалык структурасында камтылган потенциалдык семаларынан кескин айырмаланат. Немец тилиндеги 12) мисалында модалдык этиш менен *sagen* маани берүүчү этишинин айкашында «уруксатка ээ болуу» потенциалдуу семасы ишке ашкан, 13) немец мисалында *konntest einen getallen tun* айкашында «объективдүү божомол» потенциалдуу семасы ишке ашырылат, ал эми 14) немец мисалында

konnte (tun) маани берүүчү этишинин имплициттүү чагылышында «билүү, жасай алуу (үйрөтүлгөн болуу)» потенциалдуу семасы ишке ашат. Бирок, архисема жана дифференциялоочу семалар өздөрүнүн чоң семантикалык көлөмү менен модалдык этиштин өзүнүн семантикасында камтылып турса, потенциалдуу сема өзүнүн чоң семантикалык көлөмү менен айкалышкан маани берүүчү этиштин семантикасына кирет жана бул этиштин чагылуу формасы – эксплициттүү же имплициттүү – олуттуу мааниге ээ болбойт: «жөндөмдүү болуу – мүмкүндүккө ээ болуу» потенциалдуу семасы *probieren* [11-мисал; *konnen probieren*] сленгдик этишинин семантикасында, *sageh* [12-мисал: *konute sagen*] этишинин семантикасында, *einen Gefollen tun* [13-мисал: *konntest einen Gefollen tun*] маани берүүчү этишинин семантикасында ачык ишке ашырылса, ал эми *tun* [14-мисал: *konte (tun)*] имплициттүү формадагы маани берүүчү этиштин семантикасында имплициттүү, б.а. көмүскө түрдө чагылдырылат.

Аталган потенциалдуу семалардын бардыгы дизъюнктивдүү мүнөзгө ээ, ошол эле учурда *konnen* модалдык этиши менен кандайдыр-бир маани берүүчү этиштин айрым алынган айкашына гана мүнөздүү жекече тилдик-семантикалык бирдик болуп саналбайт, алар модалдык жана маани берүүчү этиштердин мындай айкаштарынын бүтүн бир катарында кезигүүчү сериялык жана жыштыктуу семантикалык бирдиктер болуп саналат⁴].

Lassen немец модалдык этиши азыркы англис тилинде *to let* этиши менен функционалдык шайкештикке ээ, бирок англис тилиндеги шайкешти англис тилинде модалдык этиш болуп саналбайт жана модалдык этиштер классына киргизилбейт, анткени ал этиштик бирдикти модалдык этиштерге киргизүү үчүн зарыл болгон семантикалык-грамматикалык белгилердин бардыгына ээ эмес.

Lassen немец этиши, мындан мурунку *konnen* немец модалдык этиши сыяктуу эле, маанилик этиштер менен айкаша келип, кептик кырдаалдын структурасы менен шартталган төрт потенциалдуу семаны чагылдырат. Бул потенциалдуу семаларды төмөнкүдөй туюнтууга болот: 1. Буйрук берүү (мажбур кылуу, жемелөө), 2. Уруксат берүү (мүмкүндүк берүү, жол берүү), 3. Ыктымалдуулук (аракеттин ыктымалдуулугу); 4. Аракетке түртүү. Бул потенциалдуу семалар, дизъюнктивдүү мүнөзгө ээ болуп, кептик кырдаалдын структурасында бирден ишке ашат, анткени бир айтымды экспликациялоочу бир кептик актыда бирден ашык потенциалдуу семаны колдонуу такыр мүмкүн эмес – себеби дал ушул сема кептик аракеттин конкреттүү актуализациялоосун өзүндө алып жүрөт⁵.

³ Bouma H. On contrasting the semantics of modal auxiliaries of German and English //Lingud. 1975, vol.37, №4. - 314-315p.

⁴ Караңыз: Большой немецко-русский словарь, I т., 2008: 732-733.

⁵ Караңыз: Аракин, Сравнительная типология ...,1989: 132-133; Searle, 1975:348-349.

Биз жогоруда тилдик модалдуулук кубулушун функционалдык грамматика теориясынын призмасы аркылуу карап жатып, тилдик модалдуулук модалдык мамилелердин иерархиясынын үч деңгээлинде көрүнө турганын сүрөттөгөнбүз: жалпы модалдык релеванттуулуктун биринчи, эң жогорку деңгээлинде, мында тилдик модалдуулуктун жалпы категориясы өзүнүн түшүнүктүк-маанилик бирдиги болгон жана модалдуулуктун жалпы категориясын чагылдыруунун тилдик каражаттарын бир көлөмдүү ФГТга (функционалдык-грамматикалык талаага) бириктирген функционалдык “модалдык граммема” иштейт, экинчи, төмөнүрөөк деңгээлде, анда кичирээк жана төмөнүрөөк деңгээлдеги модалдык мамилелердин эки тилдик категориясы – субъективдүү жана объективдүү модалдуулуктар өздөрүнүн түшүнүктүк-маанилик бирдиктери болгон “субъективдүү модалдык семантема” жана “объективдүү модалдык семантема” менен аракет кылат, бул семантемалар аларды чагылдырган тилдик каражаттарды көлөмү боюнча биринчи деңгээлдеги ФГТдан азыраак болгон эки ФСТга (функционалдык-семантикалык талаага) бириктирет, анткени бул эки ФСТ биригип, аталган ФГТны түзүшөт; ал эми эң төмөнкү, үчүнчү деңгээлде көп сандаган жекече-модалдык категориялар жана алардын түшүнүктүк-маанилик бирдиктери – “семантикалык компоненттер, семалар” жайгашат, бул семалар, өздөрүнүн конкреттүү мазмунуна жараша, биздин болжолдуу эсебиз боюнча, тогуз ФСТны (функционалдык-семантикалык талааларды) түзүп турушат: 1. Модалдык сөздөр; 2. Модалдык бөлүкчөлөр; 3. Сырдык сөздөр; 4. Кириңди сөздөр жана сөз айкаштары; 5. Сөздөрдүн орун тартиби; 6. Этиштин ыңгайлары; 7. Этиштин чактары; 8. Интонациянын коммуникативдик типтери; 9. Модалдык этиштер.

Ошентип, биз изилдеп жаткан англис жана немец тилдериндеги модалдык этиштер модалдык мамилелердин иерархиясынын эң төмөнкү үчүнчү деңгээлинде жайгашып, анда түшүнүктүк-маанилик бирдиктер – “семантикалык компоненттер, семалар” бул этиштерди модалдык этиштердин тиешелүү ФСТсына бириктирет.

Ошентип, корутунду өзүнөн-өзү жаралат: модалдык этиш, тиешелүү маанилик этиш менен айрым туюнтулган айкашуу мамилесине кирсе да, талаанын борборуна тартылат, анткени ал архисеманын жана дифференциялоочу семанын семантикалык белгилерине ээ жана ошол эле учурда бул семалар талаанын доминантасынын белгилерине ээ семантикалык компоненттер болуп саналат – алар, биринчиден, модалдык маанини билдирүүгө өтө жакшы адистешкен, экинчиден, алар абстракцияланган модалдык маанини болушунча так беришет, жана үчүнчүдөн, алар кеңири, системалуу колдонулат (караңыз: 5, 10; 6,13; 7, 368-369), ал эми модалдык этиш менен айкашта колдонулган маанилик этиш талаанын перифериясына тартылат, анткени ал потенциалдуу семанын семантикалык белгилерине ээ жана бул сема талаанын

доминантасынын белгисине ээ болгон семантикалык компонент болуп саналбайт, тескерисинче, бул потенциалдык сема аны чагылдырган маанилик этиш бирдигин талаанын перифериясына сүйрөйт, анткени ал модалдык мамилелердин иерархиясында төмөнкү баскычта жайгашкан сема болуп саналат.

Lassen модалдык этишинин семантикасынан келип чыгуучу архисеманын жана дифференциялоочу семанын бийик абалы бул этиштин модалдык этиш катышкан модалдык сөз айкаштарынын ФСТсынын борборунда орун алуусун шарттап турат, ал эми бул модалдык-этиштик сөз айкашынын төрт потенциалдуу семаларынын төмөнкү багыныңкы абалы потенциалдуу семаларды чагылдыруучу маанилик этиштердин талаанын перифериясына ыкташын аныктайт.

Ошентип, эгер модалдык этиштердин маанилик этиштер менен айкаштарынын ФСТсын реалдуу физикалык же табигый талаа сыяктуу кандайдыр-бир лингвистикалык мейкиндик, кандайдыр-бир төрт бурчтук катары аныктасак жана бул талаа төрт бурчтунда талаанын перифериясын бөлүп алсак, анда биз талдап жаткан модалдык этиштер менен маанилик этиштердин айкаштарын теңдеп жайгаштырууга болот: модалдык этиш талаанын борборунда, ал эми бириктирилген маанилик этиш талаанын перифериясында жайгашат. Айтылгандарды жогоруда талданган англис тилиндеги жана немец тилиндеги материалдын алты мисалында иллюстрациялайлы: англис тилинен – 19) мисалы: can do; 22) мисалы: can stand; 27) мисалы: can cure жана немец тилинен – 23) мисалы: konnte verkneifen; 28) мисалы: kannst rausholen; 35) мисалы: lassen gehen.

“Мүмкүндүк” жалпы категориалдык семантикасына жана “жөндөмдүү” таяныч маанисине ээ этиштердин функционалдык-семантикалык тобундагы модалдык этиштердин ФСТсы:

Периферия

Центр 19): can do
22): can stand
27): can cure
23): can verkneifen
28): can rausholen
35): can gehen

Ошентип, азырынча, изилдөөнүн бул этабында үч релеванттуу аралык жалпылоолорду жасоого болот. Биринчиден, модалдык этиштердин семантика-талаалык анализин жүргүзүүдө, ал англис тилинде же немец тилинде экенине карабастан, модалдык этиштин гана семантикалык структурасын иликтөө менен чектелүүгө такыр болбойт, анткени аны менен байланышкан маанилик этиш да реалдуу семантикалык жүктү алып жүрөт, ал аракеттин конкреттештирилген белгисин көрсөтөт, ал эми модалдык этиш “аракеттин өзүн эмес, аракетке карата мамилени чагылдырат” [8, 135]. Экинчиден, функционалдык-талаалык иликтөөдө модалдык этиш талаанын борборунда гана жайгашат, себеби ал абстракциялануунун

эң жогорку даражасындагы семантикалык компоненттерди: архисеманы жана дифференциялоочу семаны чагылдырат жана аларга ээ болот, ал эми аны менен байланышкан маанилик этиш талаанын перифериясында жайгашат, анткени ал абстракциялануунун төмөнкү даражасындагы семантикалык компоненттерди: модалдык этиштин өзүн аталган аракет менен байланыштырган, башкача айтканда, тилдердин типологиясы менен байланыштырган потенциалдуу семаларды чагылдырат жана аларга ээ болот. Үчүнчүдөн, аналитикалык англис тили объективдүү чындыктагы реалдуу аракетти чагылдырууда немец тилине караганда экспликациялануучу семантикалык белгилердин бир аз кичирээк амплитудасына ээ болот, анткени англис тилиндеги *can* модалдык этиши аны менен байланышкан маанилик этиш менен карым-катышта үч потенциалдуу семаны туюнтат, ал эми анын немец тилиндеги аналогдору *konnen* жана *lassen* этиштери мындай потенциалдуу семалардан төртөөнү туюнтушат, немец тилинде аналитикалык англис тилине караганда теренирээк потенциалдуу семантизация байкалат.

Адабияттар:

1. Общее языкознание: Внутренняя структура языка. - М.: Наука, 1972. - 566 с.
2. Лайонз Рж. Введение в теоретическую лингвистику (перевод с английского). - М.: Прогресс, 1978. - 543 с.
3. Holliday M. A-K. Language structure and language function // *New horizons in linguistics* (ed. By J.Lyons). Gr.Britian, 1970. - 140-165p.
4. Большой немецко-русский словарь в 3-х т. - Т.1. / Авторский состав. Е.И. Лепинг, Н.И. Финичева, М.Я. Цвиллинг и др.; под общим руководством О.И. Москвальской, 11-е изд., стереотип. - М.: Русский язык, Медиа, 2008. -760 с.
5. Гулыга Е.В., Шендель Е.И. Грамматико-лексические поля в современном немецком языке. – М.: Просвещение, 1969-184с.
6. Бондарко А.В. Функциональная грамматика // *Лингвистический энциклопедический словарь* / Главный редактор В.Н. Ярцева. - М.: Советская энциклопедия, 1990. - 565-566 с.
7. Beck G. Das semantische System der deutschen Modalverbe // *Travaux du cerele linguistique de Copenhague* t. IV, 1949-366-388p.
8. Глагвеев, 2014:135.

⁶ Bouma H. On confrasting the semantics of modal duxiliaries of German and English // *Lingud*. 1975, vol.37. - №4. - 326 p.

Рецензент: к.филол.н., доцент Кадыралиева Д.Ж.